

Д. С. Калашніков, Я. В. Євтушенко

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

stanisevskaak958@gmail.com, nagrany13@gmail.com

СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНИХ ЕКСКУРСІЙ

У статті розглядаються перспективи розвитку військово-історичних екскурсій на території Сумської області. Проаналізовано історико-культурний потенціал області, як фактор, що сприяє розвиток військового туризму, що в свою чергу сприяє побудові цікавих екскурсійних маршрутів.

Ключові слова: *військовий туризм, військово-історичні екскурсії, туристичні маршрути.*

В статье рассматриваются перспективы развития военно-исторических экскурсий на территории Сумской области. Проанализированы историко-культурный потенциал области, как фактор, способствующий развитию военного туризма, в свою очередь способствует построению интересных экскурсионных маршрутов.

Ключевые слова: *военный туризм, военно-исторические экскурсии, туристические маршруты.*

The article considers the prospects for the development of military-historical excursions in the Sumy region. The historical and cultural potential of the region is analyzed as a factor that promotes the development of military tourism, which in turn contributes to the construction of interesting excursion routes.

Key words: *military tourism, military-historical excursions, tourist routes.*

Постановка проблеми. Екскурсії відіграють важливу роль у задоволенні рекреаційних потреб людини таких як: духовні, естетичні та інформаційні. Вони дозволяють моделювати рекреаційну діяльність людини, пов'язану з пізнанням

навколишнього світу: особливостей природи, історичних подій, елементів побуту, традицій, вірувань та творчих здобутків людства. Розробка військових екскурсійних маршрутів досить актуально для нинішнього туристичного бізнесу тому, що доведено, що військовий туризм – це соціально-орієнтована сфера, яка є ефективним засобом фізичного та морального розвитку і самовдосконалення людини, в її рамках вирішуються актуальні проблеми патріотичного виховання, взаєморозуміння і взаємоповаги народів і націй [1].

Аналіз останніх досліджень. Проблематика вивчення розробки військово-історичних маршрутів в Україні перебуває у полі зору таких науковців, як Биржаков М. В., Бугрій О. В., Подволоцький А., Псуй А., Смірнов І. Г., Титов О. А. Кожен з авторів висвітлює певні аспекти військового туризму і підтверджує його важливу роль у розвитку країни в цілому.

Метою статті є ознайомлення з основними центрами і військово-історичними об'єктами Сумської області, які надалі стануть основою для побудови екскурсійних маршрутів та розкрити особливість створення військово-історичних екскурсій.

Виклад основного матеріалу. Стратегія розвитку галузі туризму та рекреації в Україні передбачає залучення в процес створення національного туристичного продукту нових туристично привабливих територій. Яскравим прикладом гармонійного поєднання та співіснування природної краси та багатой історико-культурної спадщини є мальовничий Путивльський район Сумської області, який сміливо можна назвати районом з багатою військовою історією.

Історія Путивля виявилася багатою на військові події. Численні об'єкти історико-культурної спадщини на території краю розповідають про Смоленську війну та Другу Світову війну у вигляді залишок фортець, оборонних валів, могил, пам'ятників і пам'ятних знаків полеглим воїнам та односельцям, місць розстрілів чи боїв. Ці ресурси можуть слугувати базою для розвитку, в першу чергу, військово- історичних маршрутів.

Військово-історичні екскурсії передбачають відвідування місць, де відбувалися значимі військові події, з показом військово-інженерних споруд – фортець, башт, бастіонів, земляних валів. Даний вид екскурсій включає відвідування місць військових битв, пам'ятних меморіалів, музеїв історії та краєзнавства, для всіх зацікавлених світовою історією і культурою, а також для ветеранів, родичів загиблих воїнів; відвідування існуючих і історичних військових об'єктів і полігонів, бойових морських кораблів, підводних човнів, катання на військовій техніці, стрілянина з гвинтівок на полігонах і в тирах, участь у військових навчаннях і маневрах, фестивалях, відвідування військових концтаборів і в'язниць. Екскурсії можна поділити на підвиди: відвідування історичних місць і музеїв; стрільба з різних видів зброї, стрітбол або пейтбол; відвідування магазинів зброї, життя в армійських умовах і участь в програмах військової підготовки, скаутинг, відвідування різних об'єктів і полігонів, катання на військовій техніці, польоти на військових літаках і вертольотах; відвідування місць бойових дій, участь в реконструкціях знаменитих битв [4].

Путивль належить до найстародавніших міст України. Місцевість, у якій розташований Путивль, з давніх часів була контактною зоною для чисельних культур і народів.

При розробці історичних маршрутів слід звернути свою увагу на наступні історичні об'єкти.

Державний історико-культурний заповідник в. Путивлі. До складу заповідника входять: музей «Слово о полку Ігоревім», Молчанський жіночий і Софроніївський чоловічий монастирі, Городок – дитинець Путивля, музей зброї і військової техніки, парк радянського періоду в Спадщанському лісі, музей горюньськими культур в Н. Слободі.

Особливу увагу слід приділити Спадщанському лісу. В якому знаходиться: музей під відкритим небом де представлена військова техніка, і меморіали та пам'ятні знаки, і цінні експонати – особисті речі партизанів, зброї [3].

На під'їзді до Спадщанського лісу встановлено пам'ятний знак «П'ять багнетів» – символ об'єднання п'яти партизанських загонів Сумщини.

У глибині лісу – Алея Героїв, відкрита у 1985 році на честь десяти партизанів-ковпаківців, удостоєних звання Героя Радянського Союзу, а також величний монумент «Партизану Великої Вітчизняної війни», встановлений у 1966 році.

Відвідувачі мають змогу простежити шлях партизанського з'єднання від Спадщанського лісу до далеких Карпатських гір. Поряд з музеєм встановлено 76-мм гармату, що була на озброєнні партизанського загону.

Неподалік знаходиться корпус німецького танка, захопленого ковпаківцями під час бойової операції 19 жовтня 1941 року. Про бій з двома танками нагадує пам'ятний знак, встановлений на узбіччі дороги, яка веде до укріп-району.

У партизанському укріп-районі налічується 9 землянок, які були пристосовані для житла та оборони: землянка штабу, санчастини, кухні, розвідників, мінерів, 2-ї, 4-ї, 5-ї опер груп; окремо, на відстані близько 2 км, знаходиться землянка Сидіра Ковпака. Біля землянки санчастини – братська могила 14 партизанів [5].

Також у Спадщанському лісі відкрили Парк радянського періоду, де височіють пам'ятники видатних постатей СРСР. Це перший в Україні та четвертий парк радянського періоду у світі. Їх мета – переосмислення та вивчення історії.

Музей зброї та військової техніки. В музеї представлено 33 експонати техніки, які відносяться до різних родів і видів військ. Музей зброї та військової техніки було відкрито в Спадщанському лісі в 2008 році. Експонати музею – це артилерія, бронетехніка, авіація, протиповітряна оборона тощо. Період їх створення та випуску – 30 – 80-ті роки XX століття.

Не слід забувати і про місто. Конотоп. Особливої уваги заслуговує Конотопський музей авіації під відкритим небом. У музейній експозиції виставки просто неба представлені 6 радянських гелікоптерів, розроблених ДКБ імені М. Л. Міля, кожен з яких має свої особливості. В ході екскурсії туристам дозволяється відвідувати кабінку літака.

Всі перелічені об'єкти Сумщини доцільно буде використати при створенні військово-історичних маршрутів. А використовуючи та інші історичні об'єкти з даванням цікавих легенд до розповіді можна створити цікавий і унікальний маршрут який би перевернув увагу не тільки місцевих споживачів, а й туристів із закордону.

Слід відокремити різні аспекти які належать військово-історичний туризм, а саме по тимчасовому аспекту найчастіше є короткочасним, рідше зустрічаються тури більш тривалого терміну (від 10 днів і більше) і середньострокові тури. Використання транспортних засобів, які задіяні в ході подорожі – це авіаційний, залізничний (значно рідше) і автобусний. Авіа і ж/д перевезення здійснюються до основного пункту призначення, а в перебігу самого туру використовується автобусний вид транспорту або піший, для пересування туристів між об'єктами. За видами сезонності військово-історичний туризм є постійним або цілорічним, тобто турист може відвідувати військово-історичні будь-який зручний для себе час, час року. Вікова категорія для даного виду туризму не має обмежень, проте в більшості випадків даний вид туризму розрахований на молодь (школярів і студентів), які цікавляться історією, традиціями і побутом своїх предків, так і для більш вікової категорії туристів, що мають різну мотивацію, родичів загиблих воїн і учасників бойових дій.

Отже, ознайомившись, хоча і з неповним переліком історико-культурних ресурсів Сумської області слід зауважити той факт, що вони є достатньо потужною базою для розвитку військово-історичного туризму у контексті

загальної індустрії туризму, що є важливим чинником забезпечення сталого розвитку району та області в цілому.

Розробка маршрутів даної тематики дасть можливість формувати у туристів почуття гордості за героїчні вчинки їх пращурів, залучати їх до пошукової роботи з відновлення забутих імен, військових подій, захисних споруд, популяризувати здобуту інформацію серед своїх колег та друзів, адже історичні об'єкти, традиції стають справжніми символами Батьківщини лише тоді, коли перетворюються на об'єкти гордості для громадян держави, регіону, міста тощо.

Військово-історичні маршрути також покликані створювати підґрунтя для осмислення сутності сучасних військових подій та конфліктів.

Список використаних джерел

1. Маслюкова Т. А. Экскурсоведение. Методика подготовки и проведения экскурсий; Учебное пособие Издательство ЮРГУЭС, 2003 г. 68 с.
2. Савина Н. В. Экскурсоведение: учебно-практическое пособие. Минск: Политиздат, 2003. 430 с.
3. URL: <http://sumykhimprom.com.ua/putivlshhina-muzej-partizanskoyi-slavi-spadshhanskij-lis-fotochelendzh-pejzazhi-sumihimpromu/>
4. URL: <http://studbooks.net/43559/turizm> Военный туризм (военный туризм, милитари туризм, оружейный туризм) Современные разновидности туризма
5. URL: https://www.tripadvisor.ru/Tourism-g7217918-Putivl_Sumy_OblastVacations.html